

Institucionalni i pravni okvir za borbu protiv klimatskih promena u Evropskoj Uniji i Srbiji

Dragoljub Todić

Metodološki okvir

- Koja se pitanja obično postavljaju u raspravama o institucionalnim i pravnim okvirima politike u određenoj oblasti?
- Postojanje ciljeva (jasnoća, karakter, ... Veze sa ciljevima u drugim oblastima ...)?
- Nadležnost (kako je u pravu definisana)
- Institucije koje su formirane (radi ostvarivanje ciljeva)
- Postojanje, kvalitet ... itd. propisa koji regulišu određena pitanja radi ostvarenja definisanih ciljeva (instrumenti,

Elementi od značaja za kontekst

- Karakter klimatskih promena
- Politički i pravni ciljevi
- Ekonomske dimenzije problema
- Etičke dileme i klima
- ....
- ....

"Promena klime"

- "Promena klime" označava promenu klime koja je direktno ili indirektno uslovljena ljudskim aktivnostima koje izazivaju promene u sastavu globalne atmosfere, i koja je superponirana na prirodna kolebanja klime, osmotrena tokom uporedivih vremenskih perioda.
- "Klimatski sistem" označava celinu koja obuhvata atmosferu, hidrosferu, biosferu i geosferu i njihove interakcije.

"Nepovoljni uticaji promene klime"

- "Nepovoljni uticaji promene klime"
označavaju promene u fizičkoj životnoj sredini ili "bioti", usled promene klime, a koje imaju značajne štetne posledice na sastav, sposobnost obnavljanja ili produktivnost prirodnih i kontrolisanih ekosistema ili na funkcionisanje društveno-ekonomskih sistema ili ljudsko zdravlje i blagostanje.

Serious ethical issues

- **Any action on climate change confronts serious ethical issues of**
  - **fairness and responsibility across individuals, nations,**
  - **generations, and**
  - **the rest of nature.**

Ekonomski aspekti

- Promena modela proizvodnje, potrošnje, ...
- “Globalni” karakter
- “Nepravednost” kao karakteristika
- “Slobodni jahač”?
- **SUKOB RAZLIČITIH PRIVREDNIH GRANA I SEKTORA –**
- **POLJOPRIVREDA, ENERGETIKA, VODOPRIVREDA,**
SAOBRAĆAJ, PROSTORNI RAZVOJ, ...

Politički ciljevi i norme ....

- EU – kao lider na globalnom nivou ?
- Ciljevi na globalnom nivou - Međunarodni ugovori ....
- Ciljevi na nivou EU - Propisi EU ....
- Ciljevi na nivou država - Nacionalni propisi ...
- Ciljevi lokalnih nivoa vlasti - .....
- GDE SU CILJEVI GRAĐANA ?

INSTITUCIJE I NORME

- **KAKO - DO NORME ... ?**
- (Specifičnosti problema klimatskih promena ...)
- Kakve norme (kvalitet normi ...)?
- Uloga institucija
- Uloga privrede
- Uloga građana
- ....
- **KAKO - OD NORME DO GRAĐANA ....?**
- **Sprovođenje normi ...**

Institucije

- Uloga opštih institucija (Evropski parlament, Savet EU, Savet ministara, Evropska komisija, Evropska investiciona banka, Sud pravde EU, Evropski ombudsman ...)
- Institucije sa spec. ulogom u oblasti ž.s
- - Evropska komisija (departman/DG za klimu, ...)
- - Evropska agencija za životnu sredinu
- - Evropska agencija za hemikalije
- - Statistički zavod EZ
- - ...

EU ....

- Liderske ambicije EU na globalnom nivou ... ?
- Kriza EU.... ?
- Proces pridruživanja ...?

Nadležnost EU

- Član 191. UFEU (bivši član 174. UEZ-a)
- 1. Politika Unije u području ž.s. doprinosi ostvarivanju sledećih ciljeva:
  - – očuvanju, zaštiti i poboljšanju kvaliteta ž.s.,
  - – zaštiti ljudskog zdravlja,
  - – razumnom i racionalnom korištenju prirodnih bogatstava,
  - – unapređenju mera na međunarodnom nivou za rešavanje regionalnih, odnosno svetskih problema ž.s, **a naročito borbi protiv klimatskih promena.**

Nadležnost

- Mesto koje međunarodni ugovori imaju u pravnom sistemu Evropske unije (EU) određeno je relevantnim odredbama Lisabonskog ugovora (2007).
- Članom 216. Ugovora o funkcionisanju EU predviđeno je da „Unija može zaključiti sporazum s jednom ili više trećih zemalja ili međunarodnih organizacija ako tako predviđaju Ugovori ili ako je sklapanje sporazuma potrebno radi postizanja ciljeva Ugovora, u okviru politika Unije, ili ako je to predviđeno nekim pravno obavezujućim aktom Unije ili bi moglo uticati na zajednička pravila ili promeniti njihovo područje primene.“
- Na pitanje međunarodne saradnje u oblasti životne sredine odnose se odredbe člana 191. stav 4. gde je propisano da u okviru svojih odgovarajućih nadležnosti, Unija i države članice saraduju sa trećim zemljama i nadležnim međunarodnim organizacijama s tim što modaliteti saradnje mogu biti predmet sporazuma između Unije i trećih zainteresovanih strana.

Strategija “Evropa 2020”

- Smanjenje emisije GHG - 20% u odnosu na 1990. (povećanje na 30%)
- Učešće obnovljivih izvora energije u potrošnji energije – 20%
- Unapređivanje energetske efikasnosti kroz smanjenje primarne potrošnje energije za 20%

EU politika – klima i energija 2030

- **Ključni ciljevi okvira 2030 su:**
- smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za najmanje 40%
- povećanje udela obnovljive energije za najmanje 27%
- povećanje energetske efikasnosti za najmanje 27%

Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za najmanje 40%

- Glavni cilj okvira predstavlja obaveza smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte na nivou EU za najmanje 40% ispod nivoa iz 1990. do 2030. godine.
- Deo cilja - smanjenje emisija za bar 80% do 2050. godine.
- Da bi se postigao cilj od 40%, sektori koji potpadaju pod EU ETS sistem treba da smanje emisije za 43% u poređenju sa 2005. godinom.
- Emisije iz sektora koji nisu uključeni u EU ETS treba da smanje emisije za 30% ispod nivoa iz 2005. godine, što svakako mora biti preneto i u nacionalne ciljeve.

Povećanje udela obnovljive energije za najmanje 27%

- Evropski savet usvoio je obavezu povećanja udela obnovljive energije za najmanje 27% u ukupnoj potrošnji energije na nivou EU do 2030. godine, što ima ključnu ulogu u tranziciji ka uspostavljanju kompetitivnijeg, bezbednog i održivog energetskeg sistema.

Povećanje energetske efikasnosti za najmanje 27%

- Evropska komisija predložila je cilj od 30% u uštedi energije do 2030. godine, u okviru razmatranja Direktive o energetskej efikasnosti. Evropski savet je međutim prihvatio indikativni cilj od 27% koji će biti revidiran 2020. godine uz uvažavanje cilja od 30%.

Reforma Sistema EU o trgovini emisijama

- Reforma sistema EU ETS
- Umesto opadajuće stope od 1.74% do 2020. godine, granične vrednosti emisija će opadati za 2.2% na godišnjem nivou kako bi se postigao cilj smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte od 43% do 2030. Pročitajte više o [EU ETS](#).

Propisi EU – multisektorski karakter klimatskih promena

- Emisije GHG
- Sistem trgovine dozvolama ...
- “Raspodela tereta” ...
- Skupljanje i lagerovanje ugljenika
- Transport/kvalitet goriva
- Zaštita ozonskog omotača
- Fluorovani gasovi
- Šumarstvo/poljorivreda

Institucije RS

- Formiranje politike – ključni sektori
- **Donošenje propisa – usklađivanje (horizontalno i vertikalno)**
- Sprovođenje propisa .....

Propisi RS

- Sistem propisa u oblasti životne sredine (razvoj od prvog Zakona, 1991, do danas)
- Da li su propisi u oblasti životne sredine ključni za propise od značaja za klimatske promene?
- Sektorski propisi ...

Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije, treća verzija, februara 2018.

- Климатске промене, климатске мере, ...
- Стратегија ЕУ за Јадранско-јонски регион (EUSAIR),
- 3.11.1.2.3 Систем саветовања пољопривредних газдинстава
- 3.11.3 Рурални развој
- 3.13. РИБАРСТВО
- Сектор за заштиту природе и климатске промене – Одсек за заштиту и одрживо коришћење рибљег фонда.
- 13.2. Структурне радње
- 13.5. Међународни уговори
- Сектор за пољопривредну политику и Сектор за заштиту природе и климатске промене Министарства заштите животне средине
- 3.15.2. Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије

Nacionalni program za usvajanje pravni tekovina Evropske unije, treća verzija, februara 2018.,

- 3.27.2. Хоризонтално законодавство
- 5) Нагоја Протокол: Уредба 511/2014
- Министарство заштите животне средине – Сектор за заштиту природе и климатске промене.

- 2.27.9. Климатске промене
- Министарство заштите животне средине/Одсек за климатске промене

Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije, treća verzija, februara 2018.

- 9 прописа EU је обухваћено Програмом ...
- 3. СПОСОБНОСТ ПРЕУЗИМАЊА ОБАВЕЗА ИЗ ЧЛАНСТВА У ЕУ 3.27. ЖИВОТНА СРЕДИНА
- Планирано укупно 21 пропис
- 3.27.3. Климатске промене и квалитет ваздуха
- Закон о климатским променама
- Уредба којом се утврђују институције одговорне за припрему и спровођење секторских планова и програма адаптације на измењене климатске услове
- Уредба у институцијама укљученим у национални савет за климатске промене, начин рада и надлежност
- Уједињене нације

Propisi EU

- Уредба ЕУ/525/2013 о мониторингу и извештавању емисија гасова са ефектом стаклене баште и извештавању других информација од значаја за климатске промене (MMR)
- Директива ЕЗ /2003/87 - Систем трговине емисионим јединицама ЕУ – EU emissions trading system (EU ETS)
- Одлука о заједничком настојању на смањењу емисија гасова са ефектом стаклене баште - ЕЗ /406/2009 – Effort sharing decision
- Директива 1999/94/ЕЗ о доступности података за потрошаче о економичности потрошње горива и емисијама CO₂ за нова возила
- Емисије CO₂ из путничких возила и лаких привредних возила -Уредбе ЕЗ/443/2009 и Уредбе ЕУ/510/2011
- Директива ЕЗ /98/70 о квалитету нафте и дизел горива
- Директива ЕЗ /2009/31 Геолошко складиштење угљен диоксида
- **Уредба** ЕЗ/1005/2009 и Уредба ЕУ/744/2010 - Супстанце које оштећују озонски омотач
- Уредба ЕУ/517/2014 Флуоровани гасови са ефектом стаклене баште

Neka pitanja za diskusiju

- Čija je klima?
- **Klima kao element “prostora” ?**
- **“Prostor” kao element klime ?**
- Ko je vlasnik “klime”, “klimatskog sistema” ... ?
- Kako ustanoviti ko je “vlasnik”? Ako se uopšte može govoriti o “vlasniku” ...
- Kome pripadaju “promene klime”?
- Ko najviše oseća “promenu klime” – sada i u budućnosti ?
- Koga se to sve tiče ? ...
- ....

Izbor iz literature (predlog)

- Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije, treća verzija, februara 2018., str. 1141-1150. ....
- Zakon o ministarstvima
- Nacrt zakona o klimatskim promenama

Izbor iz literature (predlog)

- Nicole M. Schmidt , Andreas Fleig, Global patterns of national climate policies: Analyzing 171 country portfolios on climate policy integration, *Environmental Science and Policy*, 84, 2018, 177-185.
- Carolin Märker , Sandra Venghaus, Jürgen-Friedrich Hake, Integrated governance for the food-energy-water nexus – The scope of action for institutional change, *Renewable and Sustainable Energy Reviews* , 97 (2018) 290–300
- S. Venghaus , J.-F. Hake, Nexus thinking in current EU policies – The interdependencies among food, energy and water resources, *Environmental Science and Policy*, 90 (2018) 183–192
- Sasha Quahe, EU in crisis: what implications for climate and energy policy?, *Asia Eur Journal*, 16, 2018, 169–182. <https://doi.org/10.1007/s10308-018-0504-y>
- Chad Damro, Iain Hardie & Donald Mac Kenzie , The EU and Climate Change Policy: Law, Politics and Prominence at Different Levels, *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 4, No. 3, pp.179-192.

Izbor iz literature (predlog)

- https://europa.eu/european-union/topics/climate-action_en
- <http://www.ekologija.gov.rs/dokumenti/>
- <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=8&id=210&akcija=showXlinked>
- http://www.hidmet.gov.rs/latin/meteorologija/klimatologija_osnovni_pojmovi.php
- <http://www.klimatskastrategija.eu/strategija-klimatskih-promena/>
- <http://www.klimatskenpromene.rs/>